

Duits

3de graad D/A-finaliteit
III-Dui-da

BRUSSEL

D/2024/13.758/253

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een ‘+’ bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door ‘K’.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

‘Duiding’ bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek ‘extra’ bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de tweede graad

Dit leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan Duits voor de tweede graad D/A-finaliteit.

2.2 Samenhang in de derde graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Binnen de dubbele finaliteit zijn er drie leerplannen voor Duits. Dit leerplan geldt voor de studierichting Taal en communicatie.

III-Dui-daa Onthaal en recreatie (A) Onthaal, organisatie en sales (A) Internationale handel en logistiek (D/A)	III-Dui-da Taal en communicatie (D/A)
Dit is het leerplan dat is gebaseerd op de vereisten zoals opgenomen in de doelen die leiden naar de beroepskwalificaties die gekoppeld zijn aan de studierichtingen Onthaal en recreatie, Onthaal, organisatie en sales en Internationale handel en logistiek.	Het leerplan is gebaseerd op specifieke minimumdoelen voor Taal en communicatie.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op specifieke minimumdoelen. Het leerplan is gericht op 3 graaduren en is bestemd voor de studierichting Taal en communicatie (D/A).

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

Het onderwijs moderne vreemde talen wil alle leerlingen toelaten tegen het einde van het secundair onderwijs een niveau van taalcompetentie in de vreemde taal te ontwikkelen dat hen in staat stelt om zo zelfstandig mogelijk te communiceren. Tegelijkertijd wil het leerlingen enthousiast maken voor talen en hen leren hun taalleerproces in eigen handen te nemen.

3.1 Duits en het vormingsconcept

Het leerplan Duits is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool. In dit leerplan ligt de nadruk op talige vorming, maar ook culturele en sociale vorming hebben een belangrijke plaats. De wegwijzers verbeelding, gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid maken er inherent deel van uit.

Talige vorming

Vorming in talen versterkt leerlingen in de kennis en het gebruik van de eigen taal en van andere talen. Ze leert leerlingen van taal genieten in zijn vele vormen. Leerlingen worden communicatief vaardiger en leren kritisch informatie te verwerven en verwerken. Ze leren ook creatief om te gaan met taal. Taalonderwijs verrijkt de interculturele vorming van een leerling. Taal is nodig om greep te krijgen op de eigen omgeving

en biedt ook kansen om de meertalige en veelzijdige wereld om ons heen te verbeelden en op een gastvrije wijze te ontsluiten. De leerlingen tonen een blijvende verwondering voor het fascinerende van taal en staan open en respectvol tegenover elke vorm van talige diversiteit in het Nederlands en tegenover elke vreemde taal.

Sociale vorming

Het ontwikkelen van communicatieve en relationele aspecten van vorming is van groot belang. De leerlingen leren op een gepaste en respectvolle manier talig om te gaan met gesprekspartners. Ze zijn er zich van bewust dat boodschappen op diverse manieren kunnen worden geïnterpreteerd en dus ook een verschillende impact kunnen hebben.

Culturele vorming

Er bestaat een voor de hand liggende band tussen talen en culturele vorming. Die band biedt leerlingen de mogelijkheid om cultuur en kunst via de taal te verkennen en te begrijpen. Cultuur heeft zowel een eigentijdse als een historische dimensie. Leerlingen leren de wereld kennen in zijn veelkleurige culturele diversiteit. Met die verschillende culturen zijn verschillende talen, taaluitingen en taalvariëteiten verbonden. Via culturele vorming komen ze ook in contact met het artistieke en krijgen ze oog voor de esthetische component van cultuur.

Verbeelding

Om zich te kunnen inleven in literatuur en om zelf creatief met taal om te gaan, is het van belang dat leerlingen verbeeldend denken en handelen.

Gastvrijheid en uniciteit in verbondenheid

Elke leerling heeft zijn plaats in de klas, op school en in de samenleving. Er is aandacht voor de eigen (thuis)taal en cultuur en die van de ander. Inzicht verwerven in taalvariatie draagt bij tot respectvol omgaan met die ander. De leerlingen staan open voor de meertalige wereld rondom hen en zien meertaligheid als een verrijking. Taal bouwt bruggen tussen mensen.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Openstaan voor de veelzijdige wereld en zich verplaatsen in de ander

Talen zijn communicatiemiddelen maar ook dragers van identiteit. Talen vertolken culturele expressies, normen, waarden en opvattingen van een individu, een groep, een gemeenschap, een samenleving. Met verschillende culturen zijn verschillende taaluitingen verbonden. In onze dynamische, superdiverse samenleving zijn talen meer dan ooit een troef en een kans om gastvrij met elkaar in dialoog te gaan. Zo ontstaan verbinding en een genuanceerd beeld van een cultuur. De interculturele component beoogt de leerlingen te sensibiliseren voor de plaats en het belang van de vreemde taal in hun omgeving.

Functioneel communiceren in respectvolle interactie

Communiceren staat centraal in dit leerplan. De leerlingen leren succesvol functioneren in relevante communicatieve situaties. Leerlingen durven en kunnen zich steeds beter, passender en doelgerichter uitdrukken in een vreemde taal.

Gepaste talige bouwstenen gebruiken

Inzicht in het taalsysteem staat in functie van de communicatie. Het leerplan focust op wat de leerlingen met de taal moeten kunnen doen. Om dat te bereiken gebruiken ze gepaste strategieën, ontwikkelen ze attitudes en zetten ze talige bouwstenen in. Onder talige bouwstenen verstaan we lexicon, taalhandelingen, grammatica, uitspraak en spelling.

Van taal genieten, de beeldende kracht van taal en literatuur beleven en er creatief mee omgaan

Een belangrijk doel van taalonderwijs is leerlingen te laten genieten van talen. Teksten met een esthetische waarde kunnen emoties oproepen en de verbeelding aanspreken. De leerlingen ontdekken de Duitstalige cultuur via allerlei teksten, waaronder literaire zoals film(fragmenten), kortverhalen, liedjes, strips, cartoons, gedichten. Deze teksten kunnen de creativiteit van de leerlingen prikkelen en hen ertoe aanzetten om zelf creatief om te gaan met taal.

3.3 Opbouw

Dit leerplan is opgebouwd uit deze componenten.

- Communicatie (receptief, productief en interactief);
- Identiteit in diversiteit;
- Literatuur;
- Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie.

Het is belangrijk om de samenhang tussen de componenten te bewaken: ze zijn te onderscheiden, maar niet te scheiden. Bovendien spelen ze vaak tegelijkertijd en werken ze ook op elkaar in.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de tweede graad

Dit leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan Duits voor de tweede graad D/A-finaliteit. Voor dat leerplan geldt het ERK-niveau A1+ als richtsnoer in de tweede graad.

Waar relevant verwijzen we naar het leerplan Duits in de tweede graad. Meer gedetailleerde informatie over de samenhang met de tweede graad vind je op de leerplanpagina bij de [basisinformatie](#).

3.4.2 Samenhang in de derde graad

Binnen de dubbele finaliteit zijn er twee leerplannen voor Duits. Dit is het leerplan voor de studierichting Taal en communicatie.

III-Dui-daa Onthaal en recreatie (A) Onthaal, organisatie en sales (A) Internationale handel en logistiek (D/A)	III-Dui-da Taal en communicatie (D/A)
Communicatie: receptief, productief, interactief	
Tekstkenmerken en minimumvereisten (ERK richtsnoer A1) (LPD 1, 2, 3, 4)	Tekstkenmerken en minimumvereisten (ERK richtsnoer A2) (LPD 1, 2, 3, 4)
	Creatief omgaan met taal (LPD K1)
Identiteit in diversiteit	

Kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Duits wordt gesproken identificeren (LPD K1)	Kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Duits wordt gesproken identificeren (LPD 5+)
Literatuur	
	Eigen beleving en interpretatie van literaire teksten uitdrukken (LPD K2)
Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie	
Taalgebruik (ERK richtsnoer A1) (LPD 5, 6, 7)	Taalsysteem en taalgebruik (ERK richtsnoer A2) (LPD 6, 7, 8)

De leerplannen Duits, Engels en Frans delen eenzelfde visie op vreemdetalenonderwijs. Om die reden is niet enkel de opbouw, maar ook de invulling van die leerplannen erg gelijkend. Ook met Nederlands is er een duidelijke samenhang. Leerlingen lezen, luisteren, spreken en schrijven in het Duits, Nederlands, Engels en Frans en zetten daarbij strategieën in.

3.5 Aandachtspunten

Goed taalonderwijs

Goed taalonderwijs spreekt de creativiteit van leerlingen aan, motiveert hen en doet hen het plezier van taal ervaren. Dat kan je bereiken door te werken met authentiek materiaal, in te spelen op de leefwereld van de leerlingen, rechtstreekse communicatie (ook digitaal) met anderstaligen te laten voeren, keuzemogelijkheden aan te bieden, interactieve en activerende werkvormen te gebruiken.

Om de leerlingen maximale oefenkansen te bieden is het noodzakelijk dat ze het Duits als doeltaal zoveel mogelijk actief inzetten tijdens de les. Als leraar spreek je het best zoveel mogelijk de doeltaal om de luistervaardigheid van de leerlingen te trainen. Zo maak je hen vertrouwd met de natuurlijke intonatie en klanken van het Duits. Authentieke bronnen zijn een meerwaarde. Toch kan het soms doeltreffend zijn in het Nederlands te communiceren, bv. voor remediërende opmerkingen of zelfreflectie.

Je creëert een veilig klimaat zodat de leerlingen bereidheid en durf ontwikkelen om te communiceren in het Duits. Dat kan je doen door bv. aan te geven dat leerlingen kunnen leren uit fouten, door hen in kleinere groepjes te laten werken, de kans te geven om de opdracht op eigen tempo uit te voeren, te differentiëren in ondersteuning.

Je waardeert het wanneer leerlingen bij het communiceren uit hun comfortzone durven stappen.

Leren uit feedback is essentieel in het leerproces. Je besteedt daar best voldoende aandacht en tijd aan.

Leerinhouden

We onderscheiden zes communicatieve vaardigheden. Receptie, productie en interactie hebben elk een schriftelijke en een mondelinge component.

Daarnaast is er aandacht voor het interculturele en – naar keuze in functie van je leerlingengroep – het literaire. De nadruk ligt niet op het begrijpen van de tekst, maar op het verwoorden van hun eigen beleving en interpretatie bij het beluisteren van een lied, het lezen van een verhaal, het bekijken van een filmfragment ...

Doelgerichte communicatie

De focus ligt op doelgerichte communicatie. Wie doelgericht wil communiceren, stemt zijn taal af op de context en houdt rekening met elementen uit het communicatiemodel (zender-ontvanger-doel-kanaal). Leerlingen communiceren in betekenisvolle situaties. Die zijn dikwijls niet complex. Er zijn tussenstappen in het leerproces waar de situatie minder nadrukkelijk meespeelt.

De tabellen bij de vaardigheden vermelden de kenmerken en minimumvereisten waaraan de teksten moeten voldoen. Voor de receptieve vaardigheden bakenen ze de moeilijkheidsgraad van de aangeboden teksten af. Voor productie en interactie gaat het om minimumvereisten voor teksten die leerlingen produceren. Die kenmerken en minimumvereisten zijn dus een leidraad bij de selectie van teksten en het opstellen van evaluatiecriteria. Bij het opstellen van de kenmerken en minimumvereisten is het ERK-niveau A2 als richtsnoer gebruikt. In functie van de doelgroep kan je kenmerken en minimumvereisten op een ander niveau aanbieden om leerlingen extra uit te dagen.

Soms zal je een vaardigheid apart inoefenen, maar meestal kan je de vaardigheden niet scheiden. Zo kan je bv. een leestekst (receptief) gebruiken als vertrekpunt voor productie of interactie. Dat samengaan van vaardigheden maakt de opdracht levensechter. Zo spreek je met anderen over wat je gelezen en gehoord hebt en schrijf je een reactie op een mail, enz.

Woordenschat en grammatica

De leerlingen verwerven frequent gebruikte woordenschat in het Duits die ze nodig hebben om in concrete situaties te communiceren. Dit leerplan legt de te kennen woorden niet vast, aangezien de communicatiebehoeften van leerlingen verschillen. Als leraar kies je dus woordvelden die relevant zijn voor jouw leerlingengroep, al dan niet in functie van de gekozen studierichting. Naast woordenschat zijn ook taalhandelingen onontbeerlijk om leerlingen toe te laten in het Duits te communiceren.

Het leerplan expliciteert de grammaticale items die de leerlingen moeten kunnen inzetten om efficiënter te communiceren. Grammatica is een noodzakelijke bouwsteen om tot communicatie te komen. Die wordt functioneel ingezet en is geen doel op zich.

Verankeren en automatiseren van bouwstenen vraagt tijd. Voor een taalleerder is het erg moeilijk om tegelijkertijd in te zetten op inhoud en op vorm. De leerlingen zullen voornamelijk inzetten op het overbrengen van een boodschap, waardoor ze stelselmatig elementaire fouten maken tegen de vorm. Dat is normaal in het taalleerproces. Het is dan ook essentieel om leerlingen voldoende kansen te bieden om de leerstof vast te zetten. Zo kunnen ze de aangeleerde kenniselementen verwerken en via tussenstappen (transfer) automatiseren.

Strategieën inzetten

De strategieën krijgen bijzondere aandacht. Ze komen ook expliciet aan bod in andere taalvakken. Een goede beheersing van die strategieën helpt de leerlingen om ook in niet-taalvakken efficiënt met tekst om te gaan. Het is daarom belangrijk dat er afspraken worden gemaakt tussen de vakken om transfer mogelijk te maken en te stimuleren.

Samenwerken over de vakken heen

Voor meerdere leerplandoelen is het verrijkend om vakoverschrijdend te overleggen en samen te werken. Het kan de motivatie van leerlingen verhogen. Daarnaast zorgt het voor duidelijkheid en efficiëntie als je terminologie, stappenplannen en kijkwijzers schoolbreed hanteert.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Communicatie: receptief, productief en interactief

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.

2de graad: II-Dui-da LPD 1

Duiding: Het bepalen van het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten veronderstelt minimaal dat leerlingen de belangrijkste informatie uit de tekst begrijpen.

Wenk: Je kiest voor een variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (bv. informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten). Teksten zijn vaak mengvormen van tekstsoorten. Een tekst kan bv. zowel een informatief als een prescriptief doel hebben. Voldoende variatie binnen de tekstsoorten is aangewezen. Het is echter niet noodzakelijk om elk aspect met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.

Je kan differentiëren in moeilijkheidsgraad door de ondersteuning die je aanreikt of de opdracht die je koppelt aan de tekst; bij een tekst met hoge informatiedichtheid bijvoorbeeld kan je eenvoudige vragen stellen en omgekeerd.

Wenk: Werken met authentiek materiaal kan erg leerrijk zijn. Authentiek materiaal kan soms moeilijk zijn, je kan dit compenseren met eenvoudige vragen en omgekeerd. Differentiatie is mogelijk door verschillende manieren van vraagstelling te hanteren: juist of fout vragen, open vragen, meerkeuzevragen ...

Wenk: In de derde graad kunnen richtingsspecifieke teksten aandacht krijgen. Ook teksten die aansluiten bij de actualiteit of interesses van de leerlingen kunnen een meerwaarde zijn, o.a. om hun motivatie te vergroten. Binnen eenzelfde thema kan je differentiëren door de leerlingen te laten kiezen tussen lees- of luisterteksten met een wetenschappelijke, een sociale of culturele insteek. Eventueel kan je hen achteraf aan elkaar laten rapporteren.

Wenk: Mogelijkheden: de leerlingen geven de inhoud schematisch weer in een zelfgekozen sjabloon, bv. een mindmap, een tijdlijn, w-vragen ...

LPD 2 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten met deze kenmerken.

2de graad: II-Dui-da LPD 2

Duiding: Het selecteren van relevante informatie veronderstelt minimaal dat leerlingen de belangrijkste informatie uit de tekst begrijpen.

Wenk: Je kiest voor een variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (bv. informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten). Teksten zijn vaak mengvormen van tekstsoorten. Voldoende variatie is aangewezen. Het is echter niet noodzakelijk om dit leerplandoel met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.

Wenk: Mogelijkheden: brochure, communicatieplan, website, veiligheidsinstructies, een activiteitenkalender, reclameboodschap, nieuwsbrief, forum, podcast, sociale media, e-mails (offertes, prijslijsten, leverings- en betalingsvoorwaarden) ...

Wenk: Het is zinvol om de leerlingen ook zelf informatie te laten selecteren in functie van het lees- of luisterdoel. Ze kunnen gebruik maken van een zelfgekozen sjabloon bv. een mindmap, een tijdlijn, w-vragen ...

Wenk: Je kan de leerlingen de informatie laten weergeven of duiden in het Nederlands. Zo vermijd je dat ze stukjes uit de tekst kopiëren zonder die te begrijpen.

LPD 3 De leerlingen spreken en schrijven doelgericht (minimumvereisten).

2de graad: II-Dui-da LPD 3

Wenk: Je kiest voor een variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (bv. informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten). Het is niet noodzakelijk om dit leerplandoel met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.

Mogelijke opdrachten: brochure, infomoment, mondelinge uiteenzetting, communicatieplan, kort verslag, memo, voicemailbericht, digitaal bericht, uitnodiging, formulier, e-mails (offertes, prijslijsten, leverings- en betalingsvoorwaarden ...), beoordeling, post voor sociale media, veiligheidsinstructies, activiteitenkalender, reclameboodschap, nieuwsbrief, podcast ...: op papier of online.

Wenk: We verwachten dat de leerlingen teksten produceren met redelijk herkenbare samenhang en eenvoudige, gepaste tekststructuur. Je biedt dus best genoeg modellen of voorbeelden als ondersteuning aan in aanloop naar het einddoel. Om de minimumvereisten te bereiken mogen de leerlingen – indien nodig – bij het communiceren ondersteunende hulpmiddelen zoals een model, een woordenboek, een spreekkader, digitale uitspraaktools, een stappenplan (bv. voor tekststructuur), een flowchart (bv. voor bepaalde grammaticale onderdelen), vertaalsoftware, AI-software gebruiken. Je kan differentiëren door de ondersteuning die je aanreikt.

Wenk: Het is zinvol om de leerlingen kritisch te leren omgaan met actuele technologische ontwikkelingen, zoals artificiële intelligentie, spraaktechnologie en (ver)taalprogramma's.

Wenk: Foutentolerantie van spelling, woordenschat en grammatica is afhankelijk van het

doel, het zelfstandig kunnen inzetten van strategieën waar aangewezen (bv. gebruik van beschikbare hulpmiddelen), het doelpubliek en het teksttype. Er is bv. een verschil tussen een bericht voor persoonlijk gebruik en een meer formele boodschap. Je hebt best ook aandacht voor het proces. Je kan de leerlingen tussentijdse versies laten maken en indienen.

LPD K1 De leerlingen gaan creatief om met het Duits.

2de graad: LPD K1

- Wenk: Met dit leerplandoel laat je de leerlingen spelen met taal. Mogelijkheden: kalligram, elfje, stiftgedicht, naamgedicht, radiospotje met een slagzin, affiche, slogan, spel, fotoroman, rijmwoorden aanvullen, tekst op muziek zetten ... De focus ligt op de expressiviteit van de leerlingen. Je geeft de leerlingen best ook de vrijheid om zelf hun vorm van creativiteit te bepalen.
Je kan de leerlingen voorbeelden aanreiken of zelf laten zoeken, ter inspiratie.
- Extra: Je kan de leerlingen waardering voor elkaars werk laten uitwisselen. Je kan laten raden wie wat heeft gemaakt, een tentoonstelling of veiling organiseren ...

LPD 4 De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie (kenmerken en minimumvereisten).

2de graad: II-Dui-da LPD 4

- Duiding: Mondelinge interactie veronderstelt dat leerlingen voorbereid aan een gesprek kunnen deelnemen in een vertrouwde context.
- Wenk: Je kiest voor een variatie aan teksten binnen de tekstsoorten (bv. informatieve, persuasieve, prescriptieve, argumentatieve, opiniërende, narratieve teksten). Het is niet noodzakelijk om dit leerplandoel met elke tekstsoort in te oefenen en te evalueren.
Mogelijke voorbeelden van schriftelijke interactie: chatten, interactie met een chatbot, een tekst plaatsen op een (digitaal) prikbord of forum ... Mogelijkheden voor mondelinge interactie: een telefoongesprek (informatie geven en vragen, een reservatie maken ...), klasgesprek, gedachte-uitwisseling, deelname aan een vergadering, een enquête ...
- Wenk: Je streeft naar een zo authentiek mogelijke situatie waarbij er een informatiekloof is bij het voeren van het gesprek. Op die manier leren leerlingen naar elkaar luisteren, inspelen op wat de andere zegt of schrijft en vermijd je dat leerlingen een uitgeschreven dialoog aflezen.
Om de minimumvereisten te bereiken mogen de leerlingen – indien nodig – bij het communiceren ondersteunende hulpmiddelen gebruiken, bv. een lijstje met Redemittel naast de telefoon. Je kan differentiëren door de ondersteuning die je aanreikt.
- Wenk: Het is aangewezen om leerlingen attent te maken op de beleefdheidsconventies bij taalhandelingen, zoals aanspreken, afscheid nemen, vragen om te herhalen of te verduidelijken ...
Je kan de leerlingen frequente woorden of uitdrukkingen aanleren voor een vlotte en natuurlijke interactie. Denk aan bv. genau, stimmt, da hast du recht, Moment mal, ne?, oder?, nicht wahr?, gel?, stimmt's? ...

4.2 Identiteit in diversiteit

LPD 5 + De leerlingen identificeren bij het lezen en beluisteren van teksten kenmerkende aspecten van maatschappijen en culturen waarin Duits wordt gesproken.

2de graad: II-Dui-da LPD 5+

Wenk: Voorbeelden: [beleefdheidsconventies](#) en omgangsvormen, bekende figuren, muziek (de beleving ervan in de maatschappij), film, toerisme, gastronomie, tradities, feestdagen, onderwijs, religie, kunst, sport (de plaats en waarde ervan in de maatschappij), lichaamstaal ...

Je kan samen met je leerlingen deze aspecten ontdekken. Eventueel kan je ze toetsen aan stereotypen of trends in de eigen (jongeren)cultuur.

4.3 Literatuur

LPD K2 De leerlingen drukken de eigen beleving en interpretatie van [literaire teksten](#) uit.

2de graad: II-Dui-da LPD K2

Duiding: De nadruk ligt op de literatuurbelieving van de leerlingen. De leerling kan zeggen waarom de tekst hem aanspreekt, of hij zich identificeert met een bepaald personage, of hij herkenbare ervaringen heeft meegemaakt. Elementair tekstbegrip kan hier een meerwaarde betekenen. De essentie van dit leerplandoel is niet de literaire analyse noch de vormcorrectheid van het eindproduct.

Wenk: Je kan de leerlingen dit laten uitdrukken in het Duits, in het Nederlands of op een niet-talige manier (bv. een gepaste illustratie of gepast voorwerp zoeken, een moodboard maken, uitbeelden).

Wenk: Bij de keuze van literaire teksten houd je best rekening met de leefwereld van de leerlingen. Het kan ook zinvol zijn om de leerlingen zelf literaire teksten bv. een liedje, te laten voorstellen.
Mogelijkheden: een liedjestekst, gedicht, kortverhaal, comic, cartoon, graphic novel, (vereenvoudigde versie van) een roman, romanfragment ...

Extra: Om dit leerplandoel in het Duits te bereiken, bied je aan de leerlingen voldoende ondersteuning (spreek- of schrijfkaders, woordenschat ...) aan.

4.4 Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 6 De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen ([kenmerken](#) en [minimumvereisten](#)).

2de graad: II-Dui-da LPD 6

Wenk: Voorbeelden van woordvelden (in alfabetische volgorde) ter inspiratie:

- cijfers, gewichten, maten, hoeveelheden
- dagelijkse bezigheden
- dagelijkse of persoonlijke voorwerpen
- dagen, maanden, seizoenen, feesten
- eten en drinken
- familie
- gevoelens
- instructietaal
- kleding en accessoires
- kleuren
- landen en nationaliteiten
- persoonlijke gegevens
- sport en ontspanning
- transportmiddelen
- uur, plaats
- vakantie, reizen
- weer
- winkels en diensten
- woning: meubels, uitrusting
- ...

Wenk: Hoe rijker de woordenschat, hoe rijker de communicatie. Benut daarom voldoende kansen om de woordenschat te verbreden en te verdiepen. Je laat het best basiswoordenschat voldoende terugkeren opdat de leerlingen voldoende woordenschat blijven beheersen en gebruiken. Richtingsspecifieke woordenschat aanbieden kan een meerwaarde zijn. Het kan zinvol zijn om voldoende in te zetten op [woordcombinaties](#), bv. Redemittel en Kollokationen.

Wenk: Je kan woordenschat op verschillende manieren aanbrengen of inoefenen: in rijk taalmateriaal (context), door in te oefenen en te herhalen in taalproductie, met focus op woordenschat in oefeningen, eventueel zonder context, bv. via flashcards. Je besteedt voldoende aandacht aan het verankeren en automatiseren van geziene basiswoordenschat in functie van vlotheid.

LPD 7 De leerlingen passen inzicht in [het taalsysteem](#) toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

2de graad: II-Dui-da LPD 7

Duiding: De opgesomde spraakkunstitems dienen altijd in samenspraak met de andere leerplandoelen gezien te worden. Studie van alle details binnen een spraakkunstonderdeel, van uitzonderingen of van vormen die onnodig zijn in de respectieve communicatieve situatie is niet nodig.

Wenk: De kenniselementen die opgenomen zijn in het leerplan van de tweede graad, staan oranje, schuingedrukt in het overzicht.

Wenk: Bij het aanbrengen of remediëren van grammatica leg je best de link met het communicatieve doel. Je kan aandacht besteden aan het automatiseren van geziene grammatica in taalproductie. De leerlingen hoeven de grammaticale terminologie zelf niet te beheersen.

Wenk: De leerlingen mogen bij het toepassen van dit inzicht bij het communiceren ondersteunende hulpmiddelen gebruiken, zoals een minigrammatica, woordenboek, een spreek- of schrijfkader, digitale uitspraaktools, een flowchart.

LPD 8 De leerlingen zetten **doelgericht** strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.

2de graad: II-Dui-da LPD 8

Duiding: Strategieën hebben betrekking op inzicht in taalgebruik toepassen: lees-, luister-, spreek- en schrijfvaardigheden.

Wenk: Het is niet de bedoeling om strategieën theoretisch te benaderen. Je begeleidt de leerlingen en helpt hen steeds zelfstandiger te worden bij het kiezen van de gepaste strategie.

Wenk: Strategieën bij receptieve vaardigheden

- met lees- en luisterdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- inhoud voorspellen, o.a. vanuit tekstopbouwende elementen, tekststructuren, benadrukte woorden, signaal- en verwijswaarden, tekstverbanden, tekstsoorten en teksttypes herkennen;
- verbale en non-verbale communicatie en non-verbaal gedrag herkennen;
- hoofd- en bijzaken onderscheiden en gedachtegang reconstrueren;
- lay-out, afbeeldingen en visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- vragen stellen;
- bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is;
- ...

Wenk: Strategieën om de betekenis van woorden te achterhalen via

- de context (visuele en tekstuele);
- woorddelen;
- taalverwantschap;
- betekenisonderhandeling;
- talige hulpmiddelen, bv. (digitaal) woordenboek, zoekmachine op afbeeldingen;
- ...

Wenk: Strategieën bij productieve vaardigheden

- met spreek- en schrijfdoel rekening houden;
- voorkennis activeren;
- met de ontvanger rekening houden, bv. het gepast inzetten van lichaamstaal, register;
- rekening houden met effecten van non-verbaal gedrag;
- visuele ondersteunende elementen gebruiken;
- talige hulpmiddelen gebruiken, bv. (digitaal) woordenboek, minigrammatica, tekstcontrole, uitspraakapp, model, voorbeeld ...;
- lay-out, tekststructuur, signaal- en verwijswaarden, titels en benadrukte woorden gebruiken;

- eigen tekst nakijken;
- talige middelen herkennen om de mate van subjectiviteit of objectiviteit uit te drukken;
- ...

Wenk: Strategieën bijkomend voor interactieve vaardigheden

- met doel van de interactie rekening houden;
- op wat de ander zegt of schrijft inspelen;
- elementen van lichaamstaal en intonatie herkennen en zelf doelgericht inzetten;
- taalgebruik aanpassen aan de ontvanger;
- vragen om hulp of opheldering zoals trager spreken, herhalen of om herhaling vragen, herformuleren, doorvragen en zelf hulp of opheldering bieden;
- ...

Wenk: De leerlingen zetten strategieën in als de communicatie het doel of de doelgroep dreigt niet te bereiken. Het gaat dan bv. om deze strategieën:

- zinnen herlezen;
- achtergrondruis uitschakelen;
- om herhaling vragen;
- om hulp vragen aan een medeleerling, de leraar;
- zich afzonderen;
- een talig hulpmiddel gebruiken;
- de communicatie uitstellen naar een later moment;
- ...

5 Lexicon en pop-ups

5.1 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Argumentatieve teksten

In argumentatieve teksten worden argumenten aangevoerd ter ondersteuning van een stelling of standpunt, bv. betoog.

Beleefdheidsconventies

Beleefdheidsconventies zijn alle (impliciete) afspraken die horen bij het taalgebruik in bepaalde contexten. Daaronder kunnen vallen: het gepaste stemvolume gebruiken, op een geschikt moment het woord nemen, interesse tonen in wat wordt gezegd ...

Doelgericht

Doelgericht slaat op het feit dat de taalgebruiker via het begrijpen of het produceren van talige boodschappen bepaalde doelen probeert te bereiken. Bv. ik vraag in de supermarkt waar ik een bepaald product kan vinden, ik luister naar het weerbericht om te weten hoe ik me moet kleden, ik lees de rest van

een verhaal om te weten te komen hoe het afloopt enz. Om geslaagd te communiceren houdt hij rekening met de communicatieve situatie. De verwerking van de tekst (receptief) en de kwaliteit van de tekst (productief) worden afgemeten aan de mate waarin het doel vlot, succesvol en gepast is bereikt.

Dat gebeurt bij voorkeur in betekenisvolle, authentieke of semi-authentieke situaties.

Hoofdgedachte

De 'hoofdgedachte' is het belangrijkste wat over het onderwerp wordt gezegd. Het is m.a.w. de centrale boodschap die de spreker/schrijver tracht over te brengen en die je in één of twee zinnen kan weergeven.

Hoofdpunten

De 'hoofdpunten' zijn alle inhoudelijke elementen die ondersteunend zijn voor die hoofdgedachte van een tekst. Dat kan ook de gedachtegang zijn.

Informatiedichtheid

Informatiedichtheid is de hoeveelheid informatie die een tekst bevat in verhouding tot de lengte van de tekst: een tekst waarin de informatie heel compact wordt aangeboden, heeft een hogere informatiedichtheid dan een lange tekst met diezelfde informatie.

Informatieve teksten

Informatieve teksten zijn teksten waarin voornamelijk feitelijke informatie wordt meegedeeld, bv. krantenbericht.

Interactie

Interactie is een vorm van directe communicatie waarbij er een onmiddellijke wisselwerking mogelijk is, met een zekere mate van onvoorspelbaarheid en spontaneïteit.

Literaire teksten

Literaire teksten zijn schriftelijke of mondelinge teksten die een esthetische waarde hebben en die vaak een emotioneel effect bij de ontvanger beogen. Literaire teksten dienen in brede zin te worden geïnterpreteerd. Het kan zowel over cartoon, graphic novel, lied(tekst), film(tekst), brief, essay, slam poetry, autobiografie, roman ... als over mengvormen gaan.

Narratieve teksten

Narratieve teksten zijn verhalende teksten, bv. reisverhaal.

Onderwerp van een tekst

Het onderwerp van een tekst geeft in één of enkele woorden weer waarover de tekst gaat.

Opiniërende teksten

Opiniërende teksten zijn teksten waarin de schrijver of spreker een mening of standpunt geeft, bv. review.

Persuasieve teksten

Persuasieve teksten hebben tot doel de lezer of luisteraar te overtuigen van een mening, boodschap, standpunt om daarmee zijn gedachten te beïnvloeden, bv. reclameboodschap.

Prescriptieve teksten

Prescriptieve teksten hebben als doel het handelen van de ontvanger te sturen, bv. recept.

(taal)Register

De term (taal)register verwijst naar het taalgebruik dat gebonden is aan een bepaalde situatie, waarbij het zowel om lexicale als om syntactische elementen kan gaan.

Woordcombinaties

Woordcombinaties zijn vaste combinaties van woorden (voorzetsels of zelfstandige naamwoorden bij werkwoorden), bv. ins Kino gehen, Sport treiben, Angst haben vor ...

5.2 Pop-ups

Tekstkenmerken voor receptie

Afbakening kenmerken van aangeboden teksten:

(Lu: Luisteren/Le: Lezen)	Lu	Le
Tekstsoorten		
Variatie		
Onderwerp		
Concrete inhoud		
Uiterlijke tekstkenmerken		
Duidelijke lay-out		
Geen of weinig achtergrondruis		
Met visuele ondersteuning		
Met ondersteuning van non-verbaal gedrag		
Ondersteunende maar natuurlijke intonatie		
Heldere uitspraak, duidelijke articulatie		
Normaal spreektempo met pauzes		
Structuur/Samenhang		
Eenvoudige, herkenbare tekststructuur		
Grote en herkenbare samenhang		
Eenvoudige zinsbouw		
Lengte		
Beperkt		
Informatiedichtheid		
Laag		
Woordenschat		
Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein		

Minimumvereisten voor productie

(Spr: Spreken/Sch: Schrijven)	Spr	Sch
Tekstsoorten		
Variatie		
Onderwerp		
Concrete inhoud		
Uiterlijke tekstenmerken		
Duidelijke, gepaste lay-out		
Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire		
Gepaste lichaamstaal		
Structuur/Samenhang		
Redelijk herkenbare samenhang		
Eenvoudige, gepaste tekststructuur		
Tekstopbouwende elementen: titel, alinea		
Duidelijk herkenbare tekstverbanden		
Lengte		
Beperkt		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; er is mogelijk duidelijke invloed van andere talen op de uitspraak		
Tempo en vlotheid		
Kan zich in korte uitingen verstaanbaar maken ondanks duidelijke onderbrekingen, valse starts en herformuleringen		
Woordenschat		
Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap		
Grammatica		
Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van de boodschap door de ontvanger komt meestal niet in het gedrang		
Eenvoudige zinsbouw		
Taalvariëteit		
Gepast register		
Ondersteuning		
Met behulp van ondersteunende middelen		

Minimumvereisten voor interactie

(MI: Mondelinge interactie/SI: Schriftelijke interactie)	MI	SI
Tekstsoorten		
Variatie		
Onderwerp		
Concrete inhoud		
Uiterlijke tekstenmerken		
Duidelijke, gepaste lay-out		
Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire		
Gepaste lichaamstaal		
Structuur/Samenhang		
Redelijk herkenbare samenhang		
Eenvoudige, gepaste tekststructuur		
Duidelijk herkenbare tekstverbanden		
Lengte		
Beperkt		
Uitspraak/Articulatie/Intonatie		
Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip van de boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; er is mogelijk duidelijke invloed van andere talen op de uitspraak		
Tempo en vlotheid		
Kan zich in korte uitingen verstaanbaar maken ondanks duidelijke onderbrekingen, valse starts en herformuleringen		
Inbreng en participatie		
Kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen		
Woordenschat		
Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap		
Grammatica		
Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van de boodschap door de ontvanger komt meestal niet in het gedrang		
Eenvoudige zinsbouw		
Taalvariëteit		
Gepast register		
Gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen		
Ondersteuning		

Met behulp van ondersteunende middelen		
--	--	--

Woordenschat voor receptie

Woordenschat	Lu	Le
Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein		

Woordenschat voor productie en interactie

Woordenschat	Spr	Sch
Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap		

Taalsysteem

Elementen die in de tweede graad aan bod komen, staan oranje, cursief gedrukt in de overzichtstabel.

Morfologische elementen	<i>zelfstandige naamwoorden</i>	<i>getal, genus</i>
	<i>lidwoorden</i>	<i>bepaalde, onbepaalde</i>
	<i>voornaamwoorden</i>	<i>persoonlijke</i>
		<i>aanwijzende</i>
		<i>bezittelijke</i>
		<i>vragende</i>
		onbepaalde
	hoofd- en rangtelwoorden <i>frequente hoofdtelwoorden</i>	
	bijvoeglijke naamwoorden	attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking
	werkwoorden	Indikativ, Imperativ, Präsens, Perfekt van de meest frequente werkwoorden, Futur I <i>Indikativ, Imperativ, Präsens, Futur I van hoogfrequente werkwoorden</i>
		Präteritum (van haben, sein en van de modale werkwoorden)
		Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv)
	frequente voorzetsels: voorzetsels met een vaste naamval en Wechselpräpositionen; samengetrokken vormen	

	<i>hoogfrequente voorzetsels</i>
	frequente bijwoorden
	frequente nevenschikkende en hoogfrequente onderschikkende voegwoorden
Syntaxis:	<i>bouw van enkelvoudige</i> en samengestelde <i>zinnen</i> (nevenschikking, onderschikking)
	<i>ontkennende, bevestigende, mededelende, vragende en uitroepende/bevelende zinnen</i>
	<i>Satzklammer</i>
	naamvallen: <i>nominatief</i> , genitief, <i>accusatief</i> en datief <i>van het lidwoord en van het persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend</i> en onbepaald <i>voornaamwoord</i>
Fonologische elementen	specifieke grafieën en klanken letters van het alfabet <i>woord- en zinsklemtoneel</i>
	<i>relatie schrift- en klankbeeld</i>
	<i>uitspraak van klanken en klankencombinaties, articulatie, intonatie</i>
Spelling	spelling van in te zetten woorden

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid;
- met de mogelijkheid om (niet-)digitale woordenboeken, naslagwerken en bronnen aangepast aan het taalniveau van de leerlingen te raadplegen.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven

Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de specifieke minimumdoelen (SMD) realiseren.

Leerplandoel	specifieke minimumdoelen
1	SMD 02.25.01
2	SMD 02.25.02
3	SMD 02.25.03
4	SMD 02.25.04
5 +	-
6	SMD 02.25.06
7	SMD 02.27.01
8	SMD 02.25.05

8.2 Specifieke minimumdoelen

- 02.25.01 De leerlingen bepalen het onderwerp, de hoofdgedachte en de hoofdpunten bij het doelgericht lezen en beluisteren van teksten.
Teksten in het Duits
Tekstkenmerken voor receptie:
- Eenvoudige, herkenbare tekststructuur
 - Grote en herkenbare samenhang
 - Hoofdzakelijk frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen uit een beperkte waaier aan relevante thema's binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein
 - Concrete inhoud
 - Lage informatiedichtheid
 - Eenvoudige zinsbouw
 - Beperkte lengte
 - Variatie aan tekstsoorten
- Bijkomend voor schriftelijke receptie:
- Duidelijke lay-out
- Bijkomend voor mondelinge receptie:
- Geen of weinig achtergrondruis
 - Normaal spreektempo met pauzes
 - Ondersteunende maar natuurlijke intonatie
 - Heldere uitspraak, duidelijke articulatie
 - Met visuele ondersteuning
 - Met ondersteuning van non-verbaal gedrag
- 02.25.02 De leerlingen selecteren relevante informatie bij het lezen en beluisteren van teksten.

02.25.03	Teksten in het Duits Tekstkenmerken voor receptie De leerlingen spreken en schrijven doelgericht.
	In het Duits Minimumvereisten voor productie: - Eenvoudige, gepaste tekststructuur - Duidelijk herkenbare tekstverbanden - Redelijk herkenbare samenhang - Beheersing van frequente woorden, woordcombinaties en vaste uitdrukkingen om te voldoen aan concrete, voorspelbare en vertrouwde communicatiebehoeften binnen het persoonlijke, publieke, professionele en educatieve domein, al kunnen lexicale beperkingen leiden tot moeite met formulering en moeite met het overbrengen van de boodschap - Concrete inhoud - Beheersing van bepaalde eenvoudige grammaticale constructies ondanks het stelselmatig maken van elementaire fouten; begrip van boodschap door ontvanger komt meestal niet in het gedrang - Eenvoudige zinsbouw - Gepast register - Beperkte lengte - Variatie aan tekstsoorten Bijkomend voor schriftelijke productie: - Tekstopbouwende elementen: titel, alinea - Duidelijke, gepaste lay-out - Redelijk correcte spelling van frequente woorden uit het aangeleerde lexicale repertoire Bijkomend voor mondelinge productie: - Gepaste lichaamstaal - Uitspraak is over het algemeen voldoende helder om te worden verstaan en om begrip boodschap niet in het gedrang te brengen ondanks een duidelijk accent, maar gesprekspartners zullen regelmatig om herhaling moeten vragen; mogelijk duidelijke invloed van andere talen op uitspraak - Kan zich in korte uitingen verstaanbaar maken ondanks duidelijke onderbrekingen, valse starts en herformuleringen
02.25.04	Met behulp van ondersteunende middelen De leerlingen nemen doelgericht deel aan mondelinge en schriftelijke interactie.
	In het Duits Tekstkenmerken voor receptie Minimumvereisten voor productie Bijkomend voor mondelinge en schriftelijke interactie: - Gepaste beleefdheidsconventies bij alledaagse taalhandelingen Bijkomend voor mondelinge interactie: - Kan een eenvoudig gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen
02.25.05	De leerlingen zetten doelgericht strategieën in ter ondersteuning van informatieverwerking en communicatieve handelingen.
	Voetnoot: Dit minimumdoel wordt doelgericht ingezet in functie van alle andere specifieke minimumdoelen binnen Duits: communicatieve vaardigheden. Rekening houdend met de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
02.25.06	De leerlingen zetten eerder en nieuwverworven woordenschat in ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.
	In het Duits Tekstkenmerken voor receptie

Minimumvereisten voor productie

02.27.01

De leerlingen passen inzicht in het taalsysteem toe ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

- Relatie klank- en schriftbeeld
- Zelfstandige naamwoorden: getal, genus
- Lidwoorden: bepaald, onbepaald
- Hoofd- en rangtelwoorden
- Voornaamwoorden: persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald
- Bijvoeglijke naamwoorden: attributief (met ondersteuning), predicatief; trappen van vergelijking
- Werkwoorden: Indikativ, Imperativ, Konjunktiv II (van haben, sein en van de modale werkwoorden; würde + Infinitiv), Präsens, Perfekt van de meest frequente werkwoorden, Futur I, Präteritum (van haben, sein en van de modale werkwoorden)
- Frequente voorzetsels; voorzetsels met een vaste naamval en Wechselprepositionen; samengetrokken vormen
- Frequente nevenschikkende en hoofdfrequentie onderschikkende voegwoorden
- Frequentie bijwoorden
- Ontkennende/bevestigende zinnen, mededelende/uitroepende/bevelende/vragende zinnen
- Naamvallen: nominatief, genitief, accusatief en datief van het lidwoord en van het persoonlijk, vragend, bezittelijk, aanwijzend, onbepaald voornaamwoord
- Satzklammer
- Uitspraak:
 - specifieke grafieën en klanken
 - letters van het alfabet
 - articulatie, intonatie
 - woord- en zinsklemtoon
- Spelling van in te zetten woorden
- Bouw van enkelvoudige en samengestelde zinnen (nevenschikking, onderschikking)

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de tweede graad	7
2.2	Samenhang in de derde graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Duits en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Leerlijnen.....	9
3.4.1	Samenhang met de tweede graad	9
3.4.2	Samenhang in de derde graad	9
3.5	Aandachtspunten	10
3.6	Leerplanpagina.....	12
4	Leerplandoelen	12
4.1	Communicatie: receptief, productief en interactief	12
4.2	Identiteit in diversiteit.....	15
4.3	Literatuur	15
4.4	Taalsysteem en taalgebruik ter ondersteuning van de communicatie.....	15
5	Lexicon en pop-ups	18
5.1	Lexicon	18
5.2	Pop-ups	20
6	Basisuitrusting	24
7	Glossarium.....	24
8	Concordantie	26

8.1 Concordantietabel.....26

8.2 Specifieke minimumdoelen.....26